

Kritisch denken. Helder communiceren. Sociale en culturele vaardigheden. Als docent wil je dit soort 21e-eeuwse skills op een leuke, toegankelijke manier bijbrengen aan je studenten. Dat kan met lessen Filosoferen. Deze lesbrief vertelt je hoe!

WAT IS 'FILOSOFEREN'?

Filosoferen betekent 'wijsheid begeren'. Wat is bijvoorbeeld 'mooi', 'waar', 'echt' of 'goed'? Als filosoof zoek je niet zozeer naar concrete voorbeelden; je zoekt vooral naar de betekenis van dit soort begrippen. Ook neem je nooit klakkeloos over wat een ander erover zegt. Je probeert juist wijsheid te vinden door zelf na te denken. Wat denk jij dus dat mooi, waar, echt of goed is? Zo schijn je een kritisch licht op de kennis, oordelen en omgangsvormen die je bij jezelf en anderen ziet. Is de werkelijkheid echt hoe we denken dat ze is? Is er een goede reden om de kunst in onze musea kunst te noemen? Is hoe we nu als burgers met elkaar omgaan de beste manier? En waarom dan – of waarom niet? Politiek, wetenschap, kunst, cultuur, religie, de samenleving: filosofie raakt het allemaal.

WAAROM IS FILOSOFEREN BELANGRIJK?

Door te filosoferen leren je studenten om voor en over zichzelf na te denken. Rationeel, ordelijk, met sluitende argumenten. Ze leren om niet alles zomaar te geloven, maar een constructief-kritische houding aan te nemen; zowel tegenover de ideeën van onbekenden als tegenover die van leraren, ouders, vrienden en zichzelf. Ze leren bovendien hun gedachten, tradities en geloof met elkaar te bespreken, inclusief hun normen en waarden. Zo doen ze sociale en culturele skills op die belangrijk zijn – zeker in een democratische samenleving. Tegelijkertijd verbeteren ze hun communicatieve vaardigheden, onder meer door hun taal, woordenschat en begripsvorming te verbeteren. Meer voordelen zien van filosofie in de klas? Bekijk [dit filmpje!](#)

LEERDOEL

De student leert filosofische vragen te stellen, deze filosofisch te benaderen en zo voor en over zichzelf na te denken.

21^E-EEUWSE VAARDIGHEDEN

Sociale en culturele skills. Communicatievaardigheden. Kritisch denken.

AANTAL STUDENTEN

Je studenten filosoferen met z'n allen (klassikaal) in een groepsgesprek.

TIJDSDUUR

Eén à twee lesuren.

WAT IS ER NODIG?

Deze lesbrief en een digibord voor het afspelen van instructiefilmpjes.

AAN DE SLAG!

Introductie

Je studenten gaan filosoferen. En misschien doen ze dat wel voor het eerst ooit! Daarom is het belangrijk dat jij als docent een korte inleiding geeft. Wat betekent filosofie? En wat doe je als je filosofeert? Je kunt **dit filmpje** en onderstaande informatie gebruiken voor je introductie. Aan het eind van je inleiding leg je uit waarover studenten precies gaan filosoferen. Je vertelt dat zij zelf filosofische vragen moeten bedenken, dat jij hier één of enkele uitkiest en dat ze die in één of twee lessen klassikaal gaan bespreken.

WAT BETEKENT 'FILOSOFEREN'?

'Filosoferen' komt van de Griekse woorden 'philos' (liefhebben/begereen) en 'sophia' (wijsheid/kennis). Een ander woord voor 'filosofie' is dan ook 'wijsbegeerte'; het liefhebben/begereen van wijsheid/kennis. Als je filosofeert, denk je na over vragen die soms simpel lijken, maar best ingewikkeld zijn. Wat betekent bijvoorbeeld 'mooi', 'waar', 'echt' of 'goed'? Al filosoferend kun je onder meer nadenken over hoe mensen tot overtuigingen komen en samenleven – en hoe ze dat anders zouden kunnen doen. Je gedachten raken politiek, samenleven, cultuur, kunst, geloof en wetenschap.

Vorbereiding

Laat je studenten filosofische vragen bedenken. Alleen, in groepjes of klassikaal. Die vragen kunnen onder andere binnen onderstaande categorieën vallen. Verzamel na vijf minuten de vragen die je studenten hebben bedacht. En kies er vervolgens één of enkele uit.

FILOSOFISCHE CATEGORIEËN

- **Ethiek:** vragen over goed en kwaad, geluk, liefde, vriendschap, eerlijkheid en liegen. Bijvoorbeeld: wat is 'goed leven'? En wat heeft 'geluk' hiermee te maken?
- **Esthetica:** vragen over mooi en lelijk, kunst, verschillen in smaak, muziek, creativiteit en expressie. Bijvoorbeeld: wat is 'mooi'? En wanneer is iets kunst?
- **Politiek:** vragen over rechtvaardigheid, armoede en rijkdom, regels en afspraken. Bijvoorbeeld: wat is 'rechtvaardigheid'? En hoe belangrijk is dat in een samenleving?
- **Cultuur:** vragen over taal, etniciteit, tradities, rituelen en multiculturaliteit. Bijvoorbeeld: wat is racisme precies? En hoe gelijkwaardig zijn culturen?
- **Wetenschap:** vragen over kennis, onderzoek, verstand, logica en leren. Voorbeeld: wanneer is kennis 'wetenschappelijk'? En hoe verhoudt kennis zich tot geloof?

Filosoferen

Heb je meerdere vragen uitgekozen? Dan komen die één voor één – dus niet tegelijk – aan bod in je filosofieles(sen). Je studenten praten er klassikaal over, onder toezicht van een gespreksleider. Jij kunt deze rol op je nemen of aan een student geven. De gespreksleider bemoeit zich niet inhoudelijk met de bespreking van onderwerpen. Hij of zij zorgt alleen dat deelnemers niet afwijken van het thema, dat het gesprek de juiste vorm houdt en dat men op tijd afrondt.

WAT IS DE JUISTE VORM VAN EEN FILOSOFISCH GESPREK?

Een filosofisch gesprek is geen debat of discussie waarin het gaat om 'winnen' of 'wie gelijk krijgt'. Het gaat erom samen het onderwerp te doorgronden; om gezamenlijk antwoord te vinden op de filosofische vraag. Hiervoor is het belangrijk dat iedereen de kans krijgt zijn gedachten te delen. En dat deelnemers aan het gesprek goed naar elkaar luisteren. Het is de bedoeling dat ze, door onderling hun gedachten te delen, elkaar helpen om die gedachten aan te scherpen.

Deelnemers mogen openlijk twijfelen aan de ideeën die ze zelf op tafel leggen, hun woorden later weer intrekken en gedachtenexperimenten uitvoeren ('Stel dat...'). Doorvragen mag eveneens, als dat helpt om duidelijkheid te krijgen. Wat bedoelt iemand precies met een bepaalde term, bijvoorbeeld? Het is heel goed mogelijk dat studenten met meer nieuwe vragen de les uitlopen dan ze bij binnenkomst hadden. Dat is een goed teken. Het betekent dat ze dieper op het onderwerp zijn ingegaan.

PRIKKEL JE KLAS!

Lukt het je klas niet direct om een filosofisch gesprek op te starten? Vraag je studenten dan: 'Wat is vriendschap?'. En stel één of meer van de volgende prikkelende vragen. Zo breng en houd je het gesprek op gang:

- Wat betekent vriendschap voor jou?
- Wanneer is iemand een goede vriend?
- Hoe zou de wereld eruit zien als vriendschap niet bestond?
- Hoe zou de wereld eruit zien als iedereen bevriend is met iedereen?
- Kan een familielid een vriend zijn?
- Kan een (huis)dier een vriend zijn?
- Wat is het verschil tussen een vriend en een kennis?
- Wat is het verschil tussen een vriend, een goede vriend en een beste vriend?
- Wat heeft jaloezie/eerlijkheid/geluk/liefde met vriendschap te maken?
- Wat hebben waarden en normen met vriendschap te maken?